

valinnaisuutta korostavissa kouluissa ja luokattomissa lukioissa virikkeellistetty nuoriso ei ole koskaan kohdannut suurten ikäluokkien takaraivossa jyskyttävää repressiivistä auktoriteettia. Sellaista saatetaan alkaa kaivata, ainakin kokeeksi, kun vapaus on jo koettu. Ja se, mikä esitetyty vapautena, on toki useimmiten vain näennäistä vapautta, yhteiskunnallisten kysymysten sysää-

mistä työstettäväksi nuorten sisällä. Ehkä jotkut heistä saattavat kokea

kurin ja raja-aitojen lupaaman vankeuden mielekkäämmäksi.

JUKKA RELANDER

KAI MURROS
VALLANKUMOUS JA SEN TOTEUTTAMINEN MODERNISSA
YHTEISKUNNASSA
VANTAA: LIKE, 2001
76 s.

PERUSTIETOA ETNISISTÄ SUOMALAISISTA

Annika Forsanderin, Elina Ekholmin ja Petri Hautaniemen toimittama ”Monietnisyyden, yhteiskunta ja työ” tarttuu maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan. Se on jo pitkään ollut muiden Pohjoismaiden maahanmuuttopolitiikan lempilapsi, ja näkökulma on kotiutumassa Suomeenkin. Kiinnostusta lisää se, että maahanmuuttajat tulevat olemaan lähivuosina tärkeä työvoimaresurssi.

Teos on tarkoitettu lähinnä oppikirjaksi maahanmuuttajien parissa työskenteleville. Suomessakin maahanmuuttaja-työtä tekeviä alkaa olla jo erityisesti opetuslalla, sosiaalityössä ja terveydenhuollossa. Teos käy yleisesityksestä muillekin maahanmuuttajista kiinnostuneille, koska kirjassa on runsaasti tietoa niin vanhoista kuin uusistakin vähemmistöistä.

Tilastojen mukaan pakolaiset eivät ole päässeet suomalaisille työmarkkinoille, kun taas länsimaista tulleiden työttömyysaste on kantaväestön tasolla. Miksi näin? Tähän kiinnostavaan kysymykseen kirjoittajat eivät edes voi antaa yksiselit-

teistä vastausta, koska oikeaa vastausta ei ole. Teos antaa kuitenkin runsaasti viitteitä, miltä suunnilta vastauksia voisi etsiä. Myönteistä on se, että artikkeleissa on syrjintänäkökulman ohella keskustelua maahanmuuttajien osaamisesta ja omasta vastuusta.

Maahanmuuttajat tulevat Suomeen ja työmarkkinoille monin tavoin. Länsimaiset ja suomalaisten kanssa avoimituvat muuttajat saapuvat valtaväylää pitkin ja myös usein kiinnittyvät suhteellisen helposti suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä johtunee ennen kaikkea siitä, että heillä on luontaisesti hyödyllisiä kontakteja ja verkostoja.

Toista väylää tulevat ”sosiaalimuuttajat”, joihin kuuluvat ennen kaikkea pakolaiset, mutta myös suuri osa itäisistä paluumuuttajista. Yksi suomalaisen pakolaispolitiikan sosiaalisuuden ilmaus on se, että maamme ottaa kiintiöpakolaisiksi paljon vajaakuntoisia.

Venäjänkieliset on Suomen ylivoimaisesti suurin maahanmuuttajaryhmä. Tällä hetkellä venäjän-

kielisiä on noin 30 000, ja suurin osa heistä on entisten neuvostotasavaltojen kansalaisia. Viron kansalaisia ja vironkielisiä on yli 10 000.

Teoksessa käsitellään vähemmistöjä yleensä yhtenä kokonaisuutena, mutta venäläiset jaetaan kahteen kastiin. Venäjänkielistä vähemmistöä esitellään aluksi Suomen perinteisten vähemmistöjen joukossa. Johdannossa todetaan hieman ristiriitaisesti, että venäjänkielisiä ”ei ole yleensä laskettu Suomen historiallisiin vähemmistöihin”. Myöhemmin uudet Venäjältä tulleet maahanmuuttajat esitellään erikseen.

Venäläisten jako kahteen ryhmään liittyy kirjoittajien työnjakoon, mutta se kielii myös venäläisten erityisestä asemasta Suomessa. Osaa heistä pidetään perinteisinä, vakiintuneina ja ongelmattomina, kun taas ”uusista” venäläisistä ollaan huolestuneita. Huolestumisen yksi syy ovat inkeriläiset paluumuuttajat.

Nykyisin Suomessa asuu noin 22 000 inkeriläistä paluumuuttajaa ja heidän perheenjäsentään; nykyi-

sin paluumuuttajan käsite tarkoittaa monien mielestä pelkästään inkeriläisiä.

Inkeriläisiä ja muita laajan Venäjänmaan suomalaistaustaisia alettiin värvätä töihin jo kuumimmalla nousukaudella 1980-luvun lopulla, ennen presidentti Mauno Koiviston kuuluisaa paluumuuttopuhetta. Tuolloin paluumuuttajien toivottiin osaavan suomea, koska tulijoiden ajateltiin tulevan suoraan työmarkkinoille.

Eve Kyntäjä epäilee artikkelissaan, onko ylipäättään mielekästä tehdä ero inkerinsuomalaisten ja muiden entisestä Neuvostoliitosta muuttaneiden välillä. Kyntäjän peruste on vakuuttava: valtaosalla nykyisistä tulijoista ei todellisuudessa ole veri- tai kulttuurisidosta Suomeen. Erityisesti kolmannen sukupolven, 1950- ja 60-luvulla syntyneet, paluumuuttajat ovat jo varsin etäällä suomalaisuudesta ja Inkerinmaan kärsimyshistoriasta.

Lisäksi varsinkaan nuoret eivät enää osaa suomea eivätkä myöskään koe itseään suomalaisiksi. Kasvu-ympäristöstään riippuen Virossa kasvaneet nuoret kokevat itsensä joko virolaisiksi tai venäläisiksi. Ja suuri osa heistä tarvitsee samanlaista koulutusta kuin pakolaiset.

Suomessa on nykyisin lähes 3 000 vietnamia äidinkielenään puhuvaa. He ovat työllistyneet suhteellisen hyvin, vaikka koulutustaso ei ole kovin korkea. Suurin osa Suomeen 1980-luvulla tulleista vietnamilaisista pakolaisista oli hyvin heikosti koulutettuja. Sen vuoksi monet heistä eivät ole oppineet vielä kunnolla suomea. Vietnamlaisyyntyisen opettajan Nguyen Quoc Cuongin artikkeli tarjoaa sisäpiiritietoa Suomessa asuvista vietnamilaisista.

Kun taloudellinen lama iski, vietnamilaiset saivat usein lähteä töistä ensimmäisinä. Kirjoittajan mukaan he olivat aluksi huolissaan toimeen-

tulostaan, mutta saivat pian huomata, että toimeentulo ei heikentynyt. ”Kun vietnamilaiset tapaavat toisiaan ja kertovat toisilleen kuulumisiaan, he samalla vertailevat keskenään, kumpi on kannattavampaa, olla kotona vai työssä.” Onko tosiaan niin, että pientä ”ulkomaalaispalkkaa” ansaitseva maahanmuuttaja ei menetä juuri mitään joutuaan työttömäksi?

Nguyen Quoc Cuong pohtii kiinnostavasti myös opitun avuttomuuden teemaa. Kun ensimmäiset vietnamilaiset tulivat, heidät otettiin avosylin vastaan ja ihmiset tarjoutuivat pakolaisten ystäviksi. Vietnamlaisien nopea sopeutumista edisti sekin, että pakolaistyöntekijät olivat hyvin auttavaisia. – Myöhemmin ehkä vain Kosovon albaanit ovat saaneet yhtä sydämellisen vastaanoton kuin silloiset venepakolaiset.

Lama-aikana holhoavan pakolaisyön ikävät puolet tulivat näkyviin: enää ei ollut pakolaistyöntekijöitä, jotka olisivat hoitaneet kaiken. ”Hyväsydämiset ja sinisilmäiset suomalaiset eivät kuitenkaan ymmärtäneet, että liiallinen huolenpito passivoi ahkerina ja yritteliäinä tunnettuja vietnamilaisia, ja siten hidastaa heidän itsenäistymistään uudessa maassa.”

Somalien työllistyminen on ollut takkuista, mutta nykyisin osa heistä työskentelee esimerkiksi siivoojina ja bussikuskeina. Työn puutteen vuoksi somalit ovat opiskelleet ahkerasti, ja monet ovat osallistuneet aktiivisesti myös puolueiden toimintaan. Tällä hetkellä Suomessa on noin 6 000 somalia äidinkielenään puhuvaa.

Anne Alitolppa-Niitamon ja Abdullahi Alin somaliartikkelin peruskäsitteenä on diaspora. Kun perinteinen integraationäkökulma painottaa valtaväestön kanssa elämistä, diasporayhteisö (alun perin tarkoitettiin juutalaisia) pyrkii elämään

valtayhteisön ulkopuolella. Sanakirjamääritelmän mukaan diaspora tarkoittaa paitsi hajallaan asumista myös vierasuskoisten keskellä olevia seurakuntia.

Diasporinen asenne ei taida kuitenkaan olla pitemmän päälle menestyksenkäs strategia. Aikaa myöten somalien lienee pakko kiinnittyä tiiviimmin suomalaiseen yhteiskuntaan jo siitä syystä, että hyvinvointiakin jaetaan paikallisesti, kuten Annika Forsander huomauttaa artikkelissaan. Toisaalta ajan kanssa asia ratkeaa ehkä itsestään, jos lapset eivät halua muuttaa takaisin maahan, jota he eivät lainkaan tunne.

Somalialaisista olisi ollut kiinnostavaa saada enemmän tietoa. Onko tosiaan niin, että somalit eivät edes vakavasti pyri juurtumaan Suomeen? Somaliartikkeli pitäytyy turhan teoreettisella tasolla, vaikka kirjoittajilla tuntuu olevan runsaasti myös käytännön tietoa. Vai onko niin, että suljetusta yhteisöstä on lupa kirjoittaa vain yleisesti ja hieman arvoituksellisesti?

Kirjassa käsitellään laajasti myös Suomen perinteisiä vähemmistöjä, suomenruotsalaisia, saamelaisia, juutalaisia, tataareja ja romaneja – sekä venäläisiä, kuten edellä jo mainitsin. Perinteisten vähemmistöjen suhdetta työmarkkinoihin kosketellaan niukasti; romanien perinteiset elinkeinot ja toimeentulon ehtojen muutos toki todetaan.

Romaneista lukiessa tulee väistämättä mieleen, että valtaväestön somalialaisia ja mustalaisia koskevissa ennakkoluuloissa on yksi yhteinen piirre: molempien palkkatyökelpoisuutta epäillään herkästi. Somaleista on nykyisin liikkeellä hieman samantapaisia tarinoita kuin mustalaisista aikoinaan. Somalijuttujen ytimenä on usein se, että joku somali on rikkonut tai loukannut perinnästä suomalaistapaa. Esimerkiksi: somali on lähtenyt pokkana kotiin kesken työpäivän.

Tarinoiden totuudellisuuden pe-
rään ei ole tapana kysyä, ja ainakin
osa somalitarinoistakin kuuluu il-
man muuta urbaanin tarinaperin-
teen piiriin. Mutta kaikupohjaa ju-
tuilla on, koska niitä kerrotaan ja
kuunnellaan hanakasti. Yhdessä
suhteessa somaleja koskevat tarinat
ovat jopa rajumpia kuin mustalais-
jutut. Niissä ei ole sitä pehmentä-
vää ja keventävää elementtiä, joka
lopulta kietoo tarinoiden mustalai-
set yhteisen suomalaisuuden osaksi.

Teos osoittaa, että maahanmuut-

tajien työmarkkina-asema on jo
Suomessakin erityishuolen aihe.
Vaikka työ syrjintä on laissa kielletty,
ei asiasta ole onnistuttu kehittä-
mään tunteisiin vetoavaa teemaa.
Työmarkkinoilla ei ole ollut Van-
taan Hakunilan kaltaisia mediata-
pauksia, jotka tekevät maahan-
muuttajien asumisen ongelmia tun-
netuksi.

Kirja on hyvä tietopaketti niin
uusista kuin vanhoistakin vähem-
mistöistämme. Toistojen ja päällekkäisyyksien välttämiseksi teos olisi

ehkä kannattanut työstää monogra-
fiaksi, vaikka se olisi merkinnyt te-
kijöille isoa lisätyötä.

SEPPO PAANANEN

ANNIKA FORSANDER & ELINA
EKHOLM & PETRI HAUTANIEMI
(TOIM.)
MONIETNISYYS, YHTEISKUNTA
JA TYÖ
HELSINKI: PALMENIA-
KUSTANNUS, 2001